

Вибойчик О.О.

викладачка,

Надслучанський інститут

*Національного університету водного господарства
та природокористування*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ (1921–1939 РР.)

Територія історичної Волині після Першої світової війни увійшла до складу відродженої Польщі – II Речі Посполитої. Попри несприятливі політичні умови того часу, мешканці Волині чи її вихідці були задіяні в політичних партіях та організаціях, завдяки чому використовували можливості для вияву своїх інтересів.

Діяльність політичних партій Волині була висвітлена на сторінках праць М. Кучерепа, Ю. Крамара, Р. Давидюк, а також частково С. Пономаренко, М. Комаг та ін.

На теренах Волині діяли партії лівих, центристських та правих спрямувань. На лівих позиціях стояла Комуністична партія Західної України, що діяла в підпіллі, її легальними представниками стали Українське селянсько-робітниче соціалістичне об'єднання «Сельроб» (утворилося у Львові 10 жовтня 1926 р. зі сполучення Партії Народної Волі і Українського Соціалістичного об'єднання «Селянський союз» [4], а після його заборони – Українське селянське об'єднання. Ліві позиції займали також Українська соціал-демократична партія й Українська соціалістично-радикальна партія. На початку 20-х рр. на Волині домінуючими були партії лівого спрямування. Причинами їхньої популярності була дискримінаційна антиукраїнська політика польських властей і симпатії до «українізації» в Українській Соціалістичній Радянській Республіці. Проте згорання політики «українізації», колективізація, голодомор і масові репресії призвели до спаду інтересу до лівих партій

Центристські позиції займали – Партія Українського Національного Єднання й Українська Народна партія. Обидві партії створені майже одночасно у 1922 р. Перша партія постала в Володимирі-Волинському, друга – в Рівному. Ці партії заявили про свою лояльність до польської

влади та про готовність до тісної співпраці з ними. Проте підтримки в масах вони не мали і в другій половині 20-х рр. припинили свою діяльність. Найбільшою партією центристського спрямування, яка в другій половині 20-х рр. проникає з Галичини було Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО) [15, с. 73].

Праворадикальні позиції займала Українська Військова Організація, Організація Українських Націоналістів (ОУН), Українське Національне Козаче Товариство, Українська хліборобсько-демократична партія [16, с. 70–71].

Як революційно-підпільна організація, ОУН головним своїм завданням визначила боротьбу за об'єднання всіх сил нації для політичного визволення і побудови Самостійної Соборної Української Держави на принципах інтегрального націоналізму. Як відомо, основною територією діяльності ОУН була Галичина. Поряд з цим, Організація Українських Націоналістів значну увагу приділяла розгортанню роботи на Волині. Так на 1935 р. на Волині розміщувалося дві округові ексекютиви – в Луцьку і Рівному, повітових – дев'ять: в Дубні, Горохові, Ковелі, Кременці, Луцьку, Рівному, Володимирі та Здолбунові; 131 осередок ОУН (включаючи гуртки, п'ятки, трійки тощо), загалом до організації входило 932 особи. За участю ОУН здійснено протягом 1934-1935 рр. 1 підпал, 9 терористичних актів – з них 7 убивств, 4 випадки нищення телефону/телеграфу, усього протягом вказаного часу було арештовано 114 учасників [5].

Українську Військову Організацію польська влада вважала найнебезпечнішою терористичною організацією, яка не мала виваженого плану дій, а члени УВО, на їх думку, лише виконували накази і замахи на мирних людей [6].

Українське Національне Козаче Товариство (УНАКОТО) належало до монархічних організацій та з 1935 р. прийняло назву Український Національний козачий рух (УНАКОР). З самих початків утворення організації, а це сталося в 1921 р. в Мюнхені її очолив Військовий Отаман і Генеральний Писар України полковник Іван Полтавець – Острияниця. УНАКОТ обстоював ідею українською самостійної соборної держави з Галіцією, польськими кресами і Бессарабією. В організації налічувалося дев'ять корпусів, з них II – волинський і гуцульський на терені Польщі. II волинський корпус розпочав існування у 1924 р., який очолив Ян Волошин, штаб квартира якого розміщувалася в Луцьку по вулиці Кафедральній, 4 [7] Згодом Я. Волошин емігрує до Німеччини.

Ряд керівників УНАКОТ втратили надію легальним чином досягти самостійності, тому партія перейшла на позиції німецької націонал-соціалістичної ідеології та тоталітаризму. В червні 1935 р. було прийнято нові партійні документи і змінено назву партії на УНАКОР [14, с. 126].

З ініціативи волинського воєводи Генріха Юзевського, автора відомої так званої «волинської програми [12, с. 126] із залученням місцевих кадрів, переважно із колишніх петлюрівців, у 1931 р. було утворено партію – Волинське українське об'єднання.

Волинське українське об'єднання мало два основні програмні документи – Декларацію та Статут. Багато положень, записаних у Декларації ВУО, співпадало з висловлюванням Г. Юзевського, наголошено на лояльності до Польської держави та прагненні розвивати національну свідомість волинян [2, с. 232]. За Статутом передбачалося створення установ, які захищатимуть права і віру українців, а також вказувалася організаційна будова партії, її виконавчі та дорадчі органи, принципи їхньої роботи. Пресовий орган ВУО «Українська нива» пропагувала ідеологію волинського життя про рівну відповідальність обох суспільств перед державою. Підкреслювала, що українська інтелігенція Волині не має жодного наміру бути знярядям глупого галицького опортунізму [1, с. 1].

Слід сказати, що ВУО серед населення не користувалося великою популярністю. Коли на травень 1933 року ВУО нараховувала у своєму складі 818 членів, то на червень 1934 року – 1591, не важко помітити, що чисельність за тринадцять місяців майже подвоїлась [3, с. 341]. Вже станом на 20 жовтня 1937 р. чисельність ВУО становила 5 705 членів. Найбільша зосередженість осередків партії були на території Рівненського, Дубенського, Луцького, Здолбунівського повітів. Найслабше розвинена діяльність в Любомлі [8].

Отже, політичні партії Волині в міжвоєнний період були представлені в основному силами, які орієнтувалися з одного боку на «советів», з іншого – на польську владу. Також були представники, що відстоювали самостійне право на існування українського народу. Діяльність політичних сил в краї вказує на те, що місцеве населення, хоч в невеликій кількості використовувало свої можливості для отримання політичного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Віхи в майбутнє // Українська нива, 1934. – Луцьк. – 20 вересня.
2. Давидюк Р. Архітектор у політиці: громадсько-політична діяльність С. Тимошенка в 30-х рр. ХХ ст. / Р. Давидюк // Волинські історичні записки, 2010. – Т. 5 – С. 232.
3. Давидюк Р. Діячі ВУО – жертви сталінських репресій / Р. Давидюк // Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією». – К.; Рівне, 2006. – С. 341.
4. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 639, арк. 1.
5. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1825, арк. 33–34.
6. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 147.
7. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 407, арк. 1.
8. Держархів Волинської обл., ф. 198, оп. 1, спр. 19, арк. 3.
9. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1337, арк. 3 зв.
10. Десять літ праці // Wspólna praca, 1938. – № 4. – С. 1.
11. Грицак Я. Про шпигунські ігри і політичну модернізацію Східної Європи / Я. Грицак // Західна аналітична група – 28 вересня 2008 – С. 7.
12. Комар В. Л. Українське питання в політиці урядів Польщі (1926–1939) // Український Історичний Журнал. – № 5. – С. 126.
13. Крамар Ю. В. Національно-культурна та релігійна політика урядів Польщі на Волині (1921–1939 рр.) [Текст]: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 / Крамар Ю. В ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2015. – 40 с.
14. Красицький І. УНАКОР на Любомльщині / І. Красицький // Минуле й сучасне Волині й Полісся. Любомль в історії України та Всесвітній історії. – Луцьк, 2007. – Вип. 25. – С. 126.
15. Кучерепа М. М. Зародження та діяльність на Волині українських політичних партій та громадських організацій в 1921–1939 рр. / М. М. Кучерепа // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Луцьк, 1995. – Вип. 1. – С. 73.
16. Кучерепа М. М. Становлення і розвиток українського політичного руху на Волині (1900–1939 рр.) / М. М. Кучерепа, Савчук О. А. // Матеріали 41-ї наукової конференції ВДУ. – Луцьк, 1995. – С. 70–71.
17. Кучерепа М. М. Волинський воєвода Ян Генрик Юзевський / М. М. Кучерепа // Поляки на Волині: історія сучасн. ість. – Житомир: Вид. М. Костенко, 2003. – Т. 30. – С. 184–185.
18. Пономаренко С. Суспільно-політична ситуація на Волині у 20-х роках ХХ століття / С. Пономаренко // Науковий вісник ВДУ. Серія: історичні науки. – Луцьк, 1999. – Вип. 5. – С. 91.
19. Українська нива, Луцьк, 1936. – № 20. – С. 6.
20. Wołyn.Tygodnik społeczny, polityczny i gospodarczy. – Luck, 1934. – № 2. – С. 5.